

Y

Adnan Binyazar

Cem Akaş'ın Y harfiyle adlandırdığı yarı ütopya yarı fantastik romanını (Can Yayınları) okuyunca, onca işimin arasında bu romana yönelik görüşlerimi yazmak geçti içimden. Yaşamım boyunca, filme alınınca beynimde takırtılı tukurtulu sesler bırakan fantastik romanların dünyasına bir türlü girememiş, polisiyelerin dünyasına uzak kalmış olsam da, Thomas More'un Utopia'sı hep başucu kitaplarımdan biri olmuştur. Onlar arasında George Orwell'in Hayvan Çiftliği'ni de fantastik yanından çok, film sanatının inceliklerini taşıyan yapıyla değerli bulurum. Y, fantastik kurgusuyla değil; en başta, olay gelişiminde klasikten günümüze uzayan biçim arayışlarıyla, tasarım sağlamlığıyla, -dişil ya da eril- insan varlığı üzerinde egemenlik kurulamayacağına getirdiği yorumla, iç gözlemlerin beslediği anlatım özgünlüğüyle ilgimi çekti.

Akaş'ın romanı bu açılardan irdelenirse ancak konunun özüne varılabiliyor. Y'yi bu açılardan değerlendirilip bir yoruma varamayan okurun tek seçeneği, kendini olayın sürekliliğine kaptırıp, Constantine'in uğradığı çıkmazlar arasında oradan oraya savrulmak olacaktır.

Y, ilkçağ anlatılarını çağrıştıran prolog,¹ analog,² epilog³ bölümlerinden oluşuyor. Prologda anlatıcı, Constantine'i kapılarının önünde bulan yeni annesi İliada'dır. Analogda, Constantine, kendini anlatırken ikinci kişi kipini kullanıyor. Epilogda ise, içinde yaşadığı dünyanın gidişine uyarak cinsel değişime uğrayan Constantine, ona sorular yönelten konuşmacıyı birinci kişi ağzından yanıtlıyor. Faulkner'ın Döşegimde Ölürken adlı romanında denediği bu yöntem Y'de de yerini bulmuş. Prologda

1 Klasik yapıtlarda, özellikle tiyatro oyunlarında, önceden geçen olayları sergileyerek temel konuya geçildiğinin yer aldığı bölüm.

2 Aralarında benzerlik bulunan olay gelişimlerinin, durum benzerliklerinin yer aldığı ana bölüm.

3 Özellikle tiyatro oyunlarında sondeyişlerin yer aldığı bölüm.

edilgin, analogda etkin olan Constantine, epilogda, kendini olayların akışına bırakarak, başından geçenlere yönelik yorumlarda bulunuyor.

Y, gelişimi karmaşık ama sıradan bir girişle başlar. Okurun nasıl bir karmaşıklıkla karşılaşacağı, çocuğun annesi olmayı üstlenmek zorunda kalan olayın ilk tanığı Arendi'nin gözlerinde, soluk alıp verişinde, alnında yansısını bulan sezgisinden anlaşılıyor:

“Kapının zili çalmamıştı. Arendi sonradan, ben zili duydum sanki, dese de çalmamıştı, eminim. Dışarı çıkmayacaktım, kapının önüne bir şey çıkarmak gibi bir niyetim de yoktu ama adımlarım beni kapıya götürdü işte. Açtığımda Constantine'i hemen görmedim; sokağın karşısındaki binaya, ağaçlara baktım; güneşi alnımda hissettim, gözlerim hafifçe karardı, gözkapaklarım indi. Derin bir nefes alıp gerisingeri içeri gireceğim sırada fark ettim onu. Çiçek desenli, pastel renkli bir sepetin içindeydi, sentetik ve ucuzca bir sepetti, yumuşak bir örtüye sarılıydı bebek, keyfi yerinde gibiydi.”

Olayın içeriği kadar yalın bu anlatım, başına gelenin kanını donduracak bir olayın da başlangıcıdır. Öyle bir toplum düzeni tasarlayın ki, orada erkek soyu yok edilip yönetim kadınların egemenliği altına giriyor. Olay, bu Rektifikasyon⁴ döneminin üzerinden 142 yılın geçtiği, bu arada toplumsal yaşamda pek çok şeyin kökten değiştiği bir ortamda geçiyor. Yazarın vardığı yargıya göre, bu değişim, toplumsal yaşamda yeni bir düzenlemeye yol açsa da, “güç kullanan, üzerinde güç kullanılan ve gücü kutsayan denkleminde kayda değer bir değişiklik olmamıştır.”

Bu yazıya, Y'nin giriş cümleleriyle başlarken, gözümün önünden hep Albert Camus'nün Yabancı'nın girişindeki “Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum.” sözleri geçti. Amacım iki roman arasında biçimsel bağlamda da olsa bir paralellik kurmak değil, bir örtüşmeyi vurgulamak. Y'deki giriş cümleleri, romandaki sorunsallığın kaynağı. Yabancı'daki ilk cümleleri oluşturan yedi sözcük ise, romanın anlatıcı durumundaki başkışisi Meursault'nun ölümle cezalandırılmasına yol açıyor. İliada ile Arendi, erkekleri yok edici yasalardan gizlenirken, Meursault toplum değerlerini hiçe sayan bir tutum içine giriyor. O yıllarda cezalandırılabilen bu olay, gerçekte, insanın bireysel özgürlüğünün değer sayıldığı bir dönemi başlatıyordu. Yabancı'yla birlikte anılan dünya yazınının sayfaları az ama anlam alanı geniş Fareler ve İnsanlar (John Steinbeck), Yaşlı Adam ve Deniz, (Ernest Hemingway), Lolita (Vladimir Nabokov) bireysel özgürlüğün simgesi sayılmıştır.

Romanda “insan” gerçeği açısından temellenen

4 Rectifikation: Doğru haline getirme, doğrulama.